

IN MEMORIAM

Dr. sc. Tomislav Markus (1969.-2010.)

U šoku i nevjerici, s velikom tugom primili smo vijest da nas je 5. rujna 2010. zauvijek napustio naš cijenjeni kolega dr. sc. Tomislav Markus, znanstveni savjetnik. U najviše znanstveno zvanje, zvanje znanstvenog savjetnika, izabran je prije samo nekoliko mjeseci. Imao je mnogo profesionalnih planova i ideja o potencijalnim istraživačkim temama, velik istraživački entuzijazam i radnu energiju. Bio je na znanstvenom kreativnom vrhuncu i očekivali smo da će napisati još mnogo kvalitetnih znanstvenih radova. Međutim, iznenadna teška bolest u trenu je uništila sve planove i očekivanja.

Tomislav Markus rođen je 13. prosinca 1969. godine u Zagrebu. U rodnom je gradu završio osnovnu i srednju školu (Centar za upravu i pravosuđe) te diplomirao povijest i filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1993.) Nakon što je diplomirao, zaposlio se u Hrvatskom institutu za povijest (1994.), gdje je proveo svoj, nažalost, prekratki znanstveni i radni vijek. Kao suradnik radio je na projektima "Povijest političke misli i političkih stranaka u Hrvata od 18. do 20. stoljeća" voditelja dr. sc. Jure Krište, a od 2002.-2006. na projektu "Politički život u hrvatskom društvu od druge polovice 19. stoljeća do početka 20. stoljeća" pod vodstvom dr. sc. Zlatka Matijevića. Od 2007. godine do svoje iznenadne smrti T. Markus bio je suradnik na projektu dr. sc. Stjepana Matkovića "Politički život u hrvatskom društvu od 1840-ih do 1940-ih godina". Za znanstvenog suradnika izabran je 2002., četiri godine kasnije postao je viši znanstveni suradnik, a u najviše znanstveno zvanje, zvanje znanstvenog savjetnika izabran je u lipnju 2010. Na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu pod mentorskim vodstvom prof. dr. Petra Korunića izradio je i u srpnju 1996. obranio magistarski rad "Ideje i koncepcije Slavenskog Juga 1848-1850." Na istome fakultetu i pod vodstvom istoga mentora izradio je i u siječnju 1999. obranio doktorsku disertaciju naslovljenu "Hrvatski sabor 1848. godine: Političke institucije i hrvatski nacionalni pokret 1848.-1849."

Znanstveni rad dr. Tomislava Markusa odlikovali su iznimno znanje i širina interesa, odlično poznavanje izvorne građe te izvanredna radna energija, a kao njegov rezultat nastali su kvalitetni i inovativni znanstveni tekstovi u kojima je obrađivao teme iz političke, kulturne i društvene povijesti hrvatskih zemalja, a napose Banske Hrvatske od tridesetih godina 19. stoljeća do Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. Detaljno je analizirao političke procese, ideologiju društvenih skupina i stranaka, nekih istaknutih pojedinaca, istražio rad pojedinih institucija te odnose Hrvata i njihovih sjevernih susjeda. Osobitu pozornost obratio

je razdoblju revolucionarnih previranja 1848.-1849. u Hrvatskoj i Habsburškoj Monarhiji, istražujući političke okolnosti te nastanak i širenje novih političkih i društvenih ideja te ideoloških pravaca u navedenom razdoblju. Ta je istraživačka tema u njegovu znanstvenom radu bila i najplodonosnija i rezultirala je nastankom brojnih znanstvenih radova i dviju vrlo kvalitetnih monografija – *Hrvatski politički pokret 1848.-1849. Ustanove, ideje, ciljevi, politička kultura*, Zagreb, 2000. te *Slavenski Jug i hrvatski politički pokret 1848.-1850.*, Zagreb, 2001. U tim monografijama i člancima kritički je valorizirao i argumentirano na novi način interpretirao neka uvriježena mišljenja starije i novije hrvatske historiografije o hrvatskom političkom pokretu 1848.-1849. Primjerice, za razliku od dotadašnjih tumačenja hrvatsko-mađarskog rata 1848.-1849. u hrvatskoj historiografiji, spomenuti je rat ocijenio kao agresiju hrvatske vojske pod vodstvom bana Jelačića na revolucionarnu Mađarsku. Svoju je interpretaciju argumentirao činjenicom da je Mađarska tada bila vojno preslaba i da nije u vojnom pogledu ugrožavala Hrvatsku. Tezu starije hrvatske historiografije o postojanju demokratske ljevice kao relativno čvrsto povezane skupine unutar hrvatskog četrdesetosmaškog pokreta ocijenio je neutemeljenom. Doveo je u pitanje u historiografiji uvriježenu tezu da su ne samo hrvatska liberalno orijentirana javnost, okupljena oko tadašnjih zagrebačkih listova liberalne orijentacije te oko političkog društva Slavenska lipa na slavenskom Jugu, nego i ban Jelačić i hrvatska politika, ponajprije u obliku zaključaka Hrvatskog sabora, prihvatili austroslavističku koncepciju preuređenja Habsburške Monarhije u federaciju ravnopravnih naroda. Pritom treba naglasiti da je dr. Markus smatrao da u predviđenom preuređenju Monarhije sukladno koncepciji austroslavizma prevladavaju konfederativni elementi pa je u svojim radovima rabio pojam konfederacije.

Hrvatsku historiografiju trajno je zadužio i objavljivanjem arhivskoga gradiva, korespondencije i teže dostupnih publicističkih tekstova, učinivši ih na taj način dostupnima stručnoj, ali i široj zainteresiranoj javnosti. Sakupio je i pripremio pet zbornika dokumenata: *Korespondencija bana Jelačića i Banskog vijeća 1848.-1850. godine*, Zagreb, 1998.; *Predstavke županija i gradova Banske Hrvatske 1861.-1867.*, Zagreb, 2002.; *Zagrebački politički listovi 1848.-1850. godine*, Zagreb, 2005.; *Hrvatski politički pokret 1848.-1849. Izabrani dokumenti*, *Fontes*, 12., Zagreb, 2006. te *Hrvatski politički pokret 1848.-1849. godine. Izabrani dokumenti na njemačkom*, Zagreb, 2009. Arhivsku građu objavio je i u većem broju članaka u domaćim časopisima. Tomislav Markus je, osim spomenutih knjiga, o različitim važnim pitanjima hrvatske političke, društvene i kulturne povijesti 19. stoljeća objavio i pedesetak znanstvenih i stručnih radova u uglednim domaćim časopisima i zbornicima. U znanstvenoj monografiji *Bogoslav Šulek (1816.-1895.) i njegovo doba*, Zagreb, 2008. analizirao je Šulekovu javnu djelatnost, njegova politička i socijalna stajališta te znanstveni rad na području botanike, filologije i evolucijske biologije. Ta je knjiga u metodološkom i interpretacijskom smislu inovativna, jer su u njoj vrlo tijesno povezani historiografski rad Tomislava Markusa i njegova istraživanja

suvremenih ekoloških i bioloških teorija, ekohistorije i tzv. dubinske ekologije i pokazana je njihova relevantnost za proučavanje hrvatske povijesti. Bio je prvi hrvatski povjesničar koji je istraživao navedene teme iz domene interesa suvremene ekologije, sociologije, antropologije i drugih znanosti, ostvarivši i na tom interdisciplinarnom području značajne znanstvene rezultate. Iz tog je znanstvenog područja osim dviju knjiga - *Ekologija i antiekologija: kasna tehnička civilizacija i mogućnosti radikalnog ekologizma*, Zagreb, 2004. i *Dubinska ekologija i suvremena ekološka kriza*, Zagreb, 2006. - objavio je i sedam znanstvenih radova u relevantnim domaćim časopisima.

Posthumno će biti objavljeno nekoliko radova Tomislava Markusa, a u rukopisu su ostale još dvije njegove znanstvene monografije - monografija o južnoslavenskoj ideji u hrvatskoj političkoj teoriji od 1844. do 1918. te monografija o Franji Račkome. Kolega Markus pripremao je i tri zbornika dokumenata: dokumenti o Hrvatskom saboru iz 1861., zbornik s izborom tekstova Bogoslava Šuleka i treći zbornik s izborom tekstova Franje Račkoga. Neke od navedenih knjiga nalaze se u postupku recenziranja. Uvjeren sam da će se Hrvatski institut za povijest pobrinuti za objavljivanje spomenutih rukopisa i na taj način pridonijeti zaokruživanju golemog znanstvenog opusa svojeg prerano preminulog iznimnog kolege.

Kao znanstvenik Tomislav Markus imao je golemu radnu energiju, bio je vrlo obrazovan i širokih interesa, odličan poznavatelj arhivske građe, kritičan i hrabar u iznošenju vlastitih utemeljenih interpretacija, temeljit u istraživanjima, vrlo skroman i samozatajan, a iznad svega korektan i pošten. Premda kratkotrajnim, vlastitim znanstvenim radom ostavio je trajan trag u hrvatskoj historiografiji. Oni koji su s njim tješnje surađivali, pamtit će ga i kao vrlo ne-sebičnog i iznimno profesionalnog kolegu. Sjećat ćemo ga se s poštovanjem i divljenjem njegovu historiografskom radu.

VLASTA ŠVOGER